

Segelbåtshamnen

Landskapets utveckling kring Stångåns norra delar

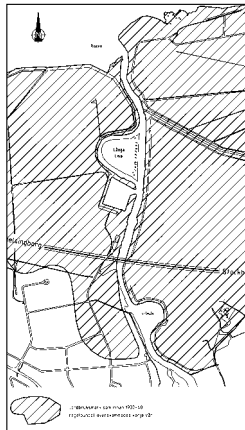
På kartan här intill ser vi hur Stångån tidigare ringlade sig fram i tydliga meanderbågar samt att dagens åkermark användes som slåttermarker som gav vinterfoder till djuren. Dessa marker översvämmades regelbundet av Roxens näringsrika vatten. Kartan är en rekonstruktion av ett tjugotal lantmäterikartor från 1700-talet som lagts över dagens ekonomiska karta.

Meandring är ett begrepp som används för att beskriva de slingor som uppstår när vattnet eroderar åns stränder i ytterkurvorna, där centrifugalkraften gör att strömhastigheten är som högst. I innerkurvorna, där strömhastigheten är lägre, avlagras det eroderade materialet i flacka bankar. Meanderslingor bildas främst i vattendrag med mycket svag lutning och med finkorniga jordarter i flodbrinkarna.

Studera vi kartan närmare ser vi hur Stångån rätats ut i olika skeden för att förenkla sjöfarten på ån. Ån var nämligen inte någon bra farled. Den slingrade sig fram i serpentinform och var dessutom kraftigt igen-slammad. I litteratur läser man hur mödosam in-seglingen förr var till Linköpings hamn, då besättningarna fick dra in fartygen med häst förbi alla Stångåns böjar. Muddring, upprensning och fördjupning av ån gjordes på 1820- och 1830-talen, men den var otillräcklig. Dessutom kom man inte längre än till vattenfallet här vid Nykvarn. Den första båttrafiken lade därför till vid Cap Julie, 600-700 meter norr om fallet.

Cap Julie kallades senare Åhyddan och här anlades stadens första småbåtshamn. Trafiken förbättrades ytterligare genom muddring och uträtning av ån. 1857 var uträtningen av Stångån klar. Åns tre stora krökar var nu avskurna.

Strax uppströms Nykvarnsfallet fanns en avsnörning av ån som kallades Rudsjön. Sjön föreslogs bli torr-docka, men av kostnadsskäl valde man att i stället fylla igen den. Bredvid Rudsjön byggdes 1896 Linköpings gasverk och i dag ligger kraftvärmeverket på den utfyllda marken.

Karta över det invallade området kring Stångån – Lantbruksnämndens rapport

Vi kan se hur den avsnörda meanderslingan söder om E4 ersatts av en genare åsträckning. Den överblivna korvsjön har senare fyllts ut med bland annat sopor. Vi upptäcker också läget för urgrävningen av segelbåtshamnen och genombrytningen för å-fåran förbi Långa Lisa, norr om segelbåtshamnen.

Välkommen till Segelbåtshamnen

Denna rastplats är en av flera rastplatser längs cykelstråket vid Stångån mellan centrala Linköping och Roxen. Syftet är att locka Linköpings invånare och besökare att färdas utmed Stångåns västra sida ut till åns mynning i Roxen. Cykelstråket ingår i Linköpings kommuns Projekt Cykelstaden. Målet med projektet är att öka utnyttjandet av cykeln för arbetsresor och rekreation.

Denna informationstavla berättar om hur landskapet och markanvändningen kring Stångån förändrats genom tiderna och hur Stångåns sträckning ändrats. Här finns också information om Stångån som vattentäkt och åns vattenkvalitet. Ytterligare information hittar du på Östergötlands Länsmuseum och på Miljökontoret i Linköpings kommun.

Ute vid Stångåns mynning i Roxen, strax öster om jolleklubbens lokal, finns ytterligare en rastplats, med information om sjön Roxen samt något om dess fåglar och fiskar. Där finns ett utsiktstorn och även ett regnskydd med sittplatser, om ni skulle råka ut för dåligt väder på vägen.

Det finns också en rastplats uppströms (söderut) vid Nykvarns sluss, med information om Kinda kanals uppkomst och betydelse för Linköping samt kortfattat om Nykvarns historia.

Linköpings kommun och Projekt Cykelstaden hälsar er välkomna att upplåsa Stångåns stränder och omgivningar. Vi vill gärna uppmärksamma er på att fritidsfiske med handredskap är fritt i Stångån, från åns mynning i Roxen till Slattefors sluss. Fiske genom dragrodd, trolning eller ryckfiske är förbjudet.

God tur!

Linköpings kommun
Teknik- och samhällsbyggnadsenheten
Tel 013 20 60 00

Segelbåtshamnen

Ytterligare en stor förändring i landskapet skedde i och med invallningarna av åkermarken. Totalt har inom Linköpings kommun drygt 1100 ha mark invallats kring Roxens södra delar. Längs strandavsnittet vid Stångåns mynning och åns västra strand uppfördes 1934 och 1941 vallar. Dessa jordvallar avspärrar de flacka partierna kring Stångå-deltat från sjöns högvatten. Invallningen utökade Toriby egendoms marker med 150 ha. Avvattningskanalerna och pumpverken ger landskapsbilden nästan en holländsk prägel. Invallning har även skett så sent som 1970.

Något om Stångån som vattentäkt och recipient

När den första hälsövardsnämnden i Linköping inrättades 1875 var frågan om tillgång på vatten högt prioriterad. Linköpingsborna tog sitt vatten från gårdsbrunnar eller direkt ur Stångån. Kvaliteten på vattnet var undermålig.

Linköpings Vattenledningsaktiebolag började bygga vattenledningar och dräneringsledningar på 1870-talet. Vattnet togs in från Stångån vid Tannefors. 1915 beslutades att en ny anläggning

skulle byggas vid Råberga uppströms Tannefors. Här ligger ån i dag ett vattenverk. Ända fram till början av 1960-talet var Stångån linköpingbornas enda vattenkälla. Då byggdes ett kompletterande vattenverk vid Berggårdens som tar sitt vatten ur Motala ström.

Från Maderna vid Stångåns utflöde

Linköpings första avloppsreningsverk blev klart först 1952. Då var Stångån rejält förorenad med fiskdöd och kloakstank som

följd. Avloppsreningsverket ligger nedströms Nykvarn. Hit kommer avloppet från ca 90 % av kommunens befolkning. Det renade avloppsvattnet släpps ut i Stångån.

Nu har Tekniska Verken planer på att anlägga dammar för att ytterligare rena avloppsvattnet på jordbruksmarken väster om Stångån.

Tillståndet i ån

Sedimenten i Stångåns nedre delar har höga halter av både kolväten och metaller, bland annat kadmium, koppar och bly. Föroreningarna är

resultatet av både historisk verksamhet och befintlig påverkan.

Vattenkvaliteten i ån undersöks regelbundet och miljömål finns uppsatta. Undersökningarna redovisar inga uppseendeväckande dåliga värden. Intressant att notera är att nästan samtliga metallhalter ökar med ca 3 ggr under passagen genom Linköping.

I Linköping pågår arbete med att minska miljöbelastningen av dagvattnet från staden. Vid all nybyggnation föreskrivs att dagvattnet om möjligt ska tas om hand lokalt (LOD). Dessutom prioriteras åtgärder inom industriområdet kring Stångån genom bl a en damm innan Torbydikets mynning i ån samt en särskild reningsbassäng i Gillbergagatans förlängning.

Åhyddan vid Stångån